

«Mundu guztia idazle»

Renon egin diren *Writers in between languages: Minority literatures in global scene* izeneko jardunaldietan, Mari Jose Olaziregik zera zioen euskal literaturari buruz: gurean, arazoa ez dela irakurle eskasia, mundu guztia idazle izatea baizik. Zalantza dut: idazle gehiegi dagoela esan nahi ote zuen? Edo idazle titulua merezi ez duen asko dabilela titulu hori besapean hartuta? Adierazi nahi zuena bietarik edozein izanda ere, izan kantitate soberakinagatik edo izan kalitate faltagatik, mezuak segidakoa dirudi: gehiegi argitaratzen da.

Eta Olaziregi ez da halako zerbait iradoki duen bakarra. Zarauzko Azken Portuko gazteek Literatura Astea antolatu zuten orain gutxi, egitarau interesgarri askoarekin, dena esateko. Hitzaldietara bildu zen jende kopurua ere alaitzekoa bezain harritzekoa, literaturak jendea erakartzeko gaitasuna galdu duela diogun garaiotan. Antolaturiko jardueren artean Hasier Etxeberriak Anjel Lertxundiri egindako elkarrizketa zegoen: aulkiak, zapatak eta belaunak *Sautrela*-ko posturak imitatuz, solasaldi epela flexo batzuen argipean. Hitzaldia ixteko, euskal literaturaren gaur egungo panoramaz galde egin zion Etxeberriak Lertxundiri, eta honi ez zitzaion aurpegia ilundu. Nork bere estiloa lantzearen garrantzia aipatu zuen, euskara maila eta idazketa teknikak homogeneoagoak diren garaiotan. Ikastetxeetan egindako lanaren ondorioz, ondo idazten duen jende asko dagoela aipatu zuen, eta ezinbestekoa dela idazle bakoitzak hizkuntzarekin jolastea, nork bere bidea jorratzea eta hizkuntzaren moldeak apurtzea, birmoldatzea, esperimintatzea.

Zioen ez zela sanoa *literaturaren elefanteek* noiz argitaratuko zain dagoen irakurlegoa sustatzea, eta azken urteotan argitaraturiko zenbait libururekin plazer handia hartu duela berak.

Benetan hala uste duzu?, esan zion amaitu orduko Hasier Etxeberriak, eta gero aitortu zuen berak gristasun orokorra ikusten duela azken urteotako literaturan. Ez zaiola iruditzen ahots indartsurik plazaratu denik.

Eta niri, masa. Masa hitza etorri zitzaidan bigarrenkoz burura. Gaiztoa izango naiz, baina aipatutako moldeko esaldiak entzunda badirudi Olaziregik eta Etxeberriak masa ikusten dutela azken urteotako liburuetan. Elkarren gainean jarritako orri eta tinta multzoa-edo.

Ez dakit zer gertatzen ari zaigun, baina uste dut nostalgia haizea dabilela bazterretan. Halakoak ez baitira literaturari buruz bakarrik esaten. Azken aldiko kontzertu-agendarri begiratu besterik ez dago: zakur zaharrak bueltan. Egungo hamabost urteko gazteek Sociedad Alcoholic a daramate kamisetetan, edo The Clash, edo Ramones. Eta guztiei ez dizkiete kamisetak anai-arreba zaharragoek pasa, distira susmagarria dute. Ondo dago, eta beharrezkoa da aurrekoek egindako lanari benetan duen balioa ematea, jakina, baina zergatik dugu haiek ikono bihurtzeko eta ikonoetan kateatuta geratzeko beharra? Ezin da kasualitatea izan.

Gero eta idazle eta musikari gehiago dago, eta gero eta liburu eta disko gutxiago saltzen da. Tituluko, jakina. Era berean, gero eta garrantzi handiagoa du autoreari *a posteriori* eskatzen zaion lanak. Hau da, musikariak kontzertuak egin beharko ditu jendearengana iritsi nahi badu, baina idazlea ere ez dago salbu: elkarrizketak, solasaldiak eta, oro har, bere lanaren gaineko gogoeta egin beharko du irakurleengana iritsiko bada. Idaztea ez da nahikoa.

Baina ez ekibokatu: literatura eta musika ez daude krisian. Krisian, egotekotan, jardun horien inguruan antolatu diren egitura zaharrak daude.

Literatura zaila

Literaturaren barruan egiten diren sailkapen bitxi horien arteko beste bat dirudi honek: fikziozko literatura, literatura historikoa, bidai-liburuak, euskal literatura eta literatura zaila.

Sarri xamar entzuten den etiketa da. Azkena, Iñigo Aranbarriren *Zulo bat uretan* eleberriaren harira. Beñat Sarasolak *Berria*-n egindako kritikak ere halako zerbait ulertzeko bidea ematen zuen:

liburu honek irakurleari esfortzua eskatzen dio, irakurketa adi eta estua. Baliteke, batez ere hasieran, irakurleak galdu antzean sumatzea bere burua, neronek ere zalantza egin dut behin baino gehiagotan mekanismo narratibo batzuen gainean, baina uste dut Aranberriren prosa berezira ohitu ahalazkenean aurrera egitea merezi duela.

Eta liburua irakurtzeko zail bihurtzearen «errudun» izan zitezkeen hainbat ezaugarri zerrendatzen zituen: «hamaika istorio gurutzatzen baitira, zeinak sarritan elkarren artean lotura agerikorik ez baitute». Eta jarraitzen zuen, «gehiagizko esplikazioak baztertzea (ikus, esaterako, pertsonaiak ez dituela ia sekula aurkezten), elipsi famatuaren erabilera etab. Idazkera etena, zuloduna, bada».

Ulertzen dut Sarasolak esan nahi duena, eta egia da *Zulo bat uretan* eleberriak osagarri horiek dituela. Harritzekoa gertatzen zaidana da testu bat zailtzen duten ezaugarriak horiek izatea bost urteko hurrek bideo-jolasetan hiperestekak, *flashback*-ak eta mota guztietako jauziak ulertzeko inolako arazorik ez duten garaiotan. Gehiago esango nuke, *zailtasun* horiek gabe aspertu egiten dira gaur eguneko haurrak. Zineko butaketan erdi etzanda ere onartzen ditugu kode horiek, *no problem*. Zergatik ez literaturan?

Gainera, arriskutsu xamarra iruditzen zait liburuak erraz/zail terminoetan bereiztea. Zaila baldin badago, erraza ere badagoelako. Eta zailak ematen duelako ulergaitza dela eta errazak sinplista. Eta ezta hurrik eman ere. Kontua idazleak proposaturiko jolasean konplize izatea bada, zein

da arazoa? Jolasa gustatzen bazaigu, aurrera. Ez badugu gustuko, harrapaketak utzi eta kaniketara goazen. Badira erabat linealak eta jarraiak diren istorio konplikatu askoak. Zer da, bestela, bizitza?

Txokolate pixka bat

Txokolate beroa edan ondoren ikusi nuen Aitzol Aramaiok zuzenduriko *Un poco de chocolate*. Zineko butakan erdi etzanda goxo joaten da filma, baina txokolate beltz-beltzak duen garratz puntua ere uzten du mihi puntan. Niri bai behintzat. *SPrako tranbia* irakurri nuenean hamazazpi urte nituen, eta irentsi egin nuen. Erabat sinesgarria egin zitzaidan Unai Elorriagaren idazkera: Lucasen sitsa, Marcosekin zuen harremana, tranbia bat Sisha Pagman. Dena. Filma etxekoa dugula sinesten dugu: Algortako portu zaharra, Barbara Goenaga, beste zenbait aktore euskaldun... Baina euskaldunontzat erabat zaila da *Un poco de chocolate*-ren fikzioa sinestea. Krak egiten du filmak behin eta berriro. Izan ere, alde batetik, hedabideetan esaten zaigu Algortako portu zaharrean egin dela grabaketa (aurkezpenetako bat ere bai, ez dezagun ahaztu filma «geurea» dela, labelduna), baina, egia esan, filmean ez du asko inporta. Pertsonaia hunkigarri batzuk proposatzen zaizkigu, ados. Baina emozioa sinestear gaudela... Hara! *Goenkale*-ko ertzaina! (betiko tonu euskaldun-bilbainoan esanaz: «¿queeeeé salió bien la fotooo?»); Kontxo! Ainere Tolosa! (betiko ile orrazkerarekin, *Noaoa!*-ko grabaketa amaitu berri balu bezala); Ene! Gorka Otxoa! (*Vaya semanita*-ko esketx bat antzezten ari balitz bezala); Zera! Mikel Laskurain! (nola ez, taxi-gidari paperean).

Maiz esaten dugu hitzak ez datozela hutsik, kargatuta datozela lehendik. Ba, irudiak berdin. Eta euskaldunoi behin eta berriro eskatzen zaigu karga hori ahazteko, burutik kentzeko.

Eta badakit erraza dela Xabier Silveira kritikatzea *A las ocho en el Bule* gazteleraz idatzi zuelako (eta bat nator kriti-

ka gehienekin). Baina zailagoa da jator giroan, lagun artean egindako lan hau kritikatzeko.

SPrako tranbia oso gurea sentitzen nuen nik, baina urrunduz doala iruditzen zait, tranbia horia Lucasengandik nola, hala. Polita da filma, eta liburua ezin ederragoa, baina, nola esan, guk ere nahi dugu mihi punta goxatuko digun txokolate pixka bat.

Ornitorrinkus

Gozatua, *Ornitorrinkus* ikuskizunarekin hartu genuena. Sailkaezina bezain ederra, ornitorrinkoa bezala. Maialen Lujanbio bertsolariak (poetatik hurbilago ikusi genuen, baina), Judith Montero saxo-joleak eta Xabier Erkiziak osatutako hirukoak barrua mugitzen duen emaitza lortzen dute zinez.

Lesakako kasinoan, mahaiak bueltan-bueltan, protagonistak beltzez jantzita eta ikusleak oilo-larrutan. Ez baitute lan experimental hau edozein bazterretan egiten. Ondo aukeraturako txokoetan beti, giro bilduan eta aho txikiarekin saltzen dute, eta ez dakit aspaldi ezerk sortu didan halako emoziorik. Badirudi etxeko salara gonbidatu zaituztela, eta te bero baten ketan eskaintzen dizutela hitzaren eta soinuaren artea, eta amaieran besarkatu egiten zaituztela eta esaten dizutela «eskerrik asko». Dena argia, dena zarata eta dena abiadura den garaiotan piroteknariak batere gabe osatutako lana, emeki eta ahots sendoz. Hunkigarria. ¶